

de
kiezer
keizer

heeft altijd
ongelijk

**over democratie
en verkiezingen**

Het boekje dat je in je handen hebt, is een uitgave van **deMens.nu**. Wij zijn het overkoepelende orgaan van de vrijzinnig humanistische verenigingen in Vlaanderen en Brussel.

We zetten ons in voor een maatschappij waarin Vrijheid, Gelijkheid en Solidariteit centraal blijven staan.

Maar wij maken ons zorgen over de huidige samenleving. Nepnieuws of fake news tiert als nooit tevoren, polarisatie of het wij-zij denken is op een hoogtepunt en de grondvesten van onze democratie komen steeds meer onder vuur te liggen.

We hopen alvast dat dit boekje je iets meer wegwijs maakt in de **basisbeginselen van onze democratie**. We willen je meteen ook een beetje houvast geven in deze moeilijke tijden. Het is immers niet eenvoudig om nog vertrouwen te hebben in onze rechtsstaat door al het nepnieuws dat circuleert en diverse groepen mensen steeds meer tegen mekaar worden opgezet.

Hoe vrij denk jij?

We hebben bovendien ook een leuke test bedacht waar jij kan ontdekken hoe vrij je bent in je denken.

Misschien ben jij ook wel een echte vrijdenker?
Of misschien ben je toch gevoelig voor nepnieuws, ruziestokers of complotdenkers?

Democratie... wat is dat nu weer

Democratie komt van het Grieks 'dèmos'/volk en 'kratein'/heersen. Letterlijk 'volksheerschappij' dus, een bestuursvorm waarin de wil van het volk de bron is van de macht.

Democratie bestaat hoofdzakelijk in twee vormen:

- **Directe democratie (de oudste vorm):** de burgers doen rechtstreeks mee aan het nemen van belangrijke beslissingen.
- **Representatieve democratie:** het volk kiest mensen die zich kandidaat stellen om hen te vertegenwoordigen.

Democratie begon al heel lang geleden. De oudst bekende vorm is de Atheense democratie van in de Griekse oudheid (6e en 4e eeuw v.Chr.). Alle vrije volwassen mannelijke burgers mochten meebeslissen in de politiek. Vrouwen, slaven, armen en vreemdelingen niet.

Vanaf de Verlichting in de 17e en 18e eeuw groeide steeds meer het besef dat iedereen invloed zou moeten hebben op hoe een land wordt bestuurd.

De Verlichtingsdenkers haalden inspiratie uit de Atheense democratie om een tegengewicht te bieden aan de adel, geestelijken en de kroon die te vaak hun eigenbelang verdedigden. In plaats van volksvergaderingen stelden zij parlementen voor, waarin vertegenwoordigers van het volk hun belangen zouden verdedigen.

Het tegenovergestelde van democratie is dictatuur.

“**Democratie is niet de wet van de meerderheid, maar de bescherming van de minderheid.**”

Albert Camus, Frans schrijver, essayist en
Nobelprijswinnaar literatuur 1956 (1913-1960).

Waarom? Daarom!

Democratie is dé fundamentele pijler van onze samenleving. Ze biedt je de kans om je stem te laten horen en invloed uit te oefenen op het beleid. Democratie en verkiezingen zijn **onmisbaar** in het streven naar een **vrije en rechtvaardige samenleving**.

In 2024 staan er in België opnieuw verkiezingen op het programma. En net als in een aantal Europese landen, stellen we in Vlaanderen al geruime tijd de tendens vast dat de meningsverschillen tussen diverse bevolkingsgroepen op de spits worden gedreven.

“De onwetendheid van één kiezer in een democratie schaadt de veiligheid van allen.

John F. Kennedy,
Amerikaans politicus en
president (35e) (1917-1963).

Vaak krijgen de luidste roepers de meeste aandacht. De redelijkheid lijkt soms ver zoek. Extreme partijen en fundamentalistische bewegingen lijken de wind in de zeilen te hebben.

Ze maken de mensen bang door voortdurend te roepen dat hun welvaart of veiligheid ernstig wordt bedreigd. Dit terwijl de ene crisis de andere opvolgt, met gewapende conflicten aan de grenzen van Europa én burgers die om de oren worden geslagen met berichten waarvan men nauwelijks nog weet of ze al dan niet echt zijn. Dat alles creëert een sfeer van algemeen wantrouwen waarin jaloezie, haat en nijd welig tieren. Net als onverschilligheid tegenover de politiek.

Er is maar één tegengif voor onderdrukking en het verspreiden van haat, en dat is democratie. Het is aan ieder van ons om het belang hiervan te verdedigen. De samenleving moet iedereen de mogelijkheid geven zichzelf te zijn. Met respect voor elkaars vrijheid en gelijkwaardigheid, solidariteit, en in een democratische rechtsstaat.

Iedereen is mee verantwoordelijk voor de bescherming van de democratie. Vrijheid en democratie zijn niet vanzelfsprekend, ze moeten constant verdedigd worden.

Hoe werkt dat ding... die democratie

Volksvertegenwoordiging

In een representatieve democratie zoals in Vlaanderen en België, worden maatschappelijk belangrijke beslissingen genomen door verkozen politici. Zij vertegenwoordigen het volk en maken wetten.

In België zijn er vijf niveaus van volksvertegenwoordiging: de gemeente, de provincie, het gewest, de gemeenschap en het federale niveau. Om verkozen te worden in een parlement moet je Belg zijn, burgerlijke en politieke rechten hebben, 18 jaar zijn en in België wonen.

Het Vlaams Gewest en de Vlaamse Gemeenschap zijn samengevoegd in één Vlaams Parlement.

Vrije, eerlijke en geheime verkiezingen

Zodra je 18 bent mag je stemmen in België. Behalve voor de Europese verkiezingen, daar kan je nu ook voor stemmen vanaf je 16 jaar. Zo geef je aan welke politicus of

partij jou mag vertegenwoordigen en bepaal je mee wat er in het land moet gebeuren. In een stembureau wordt dat goed georganiseerd zodat men niet kan valsspelen met de verkiezingsuitslag. Je brengt er je stem uit in een afgesloten stemhokje en je hoeft ook tegen niemand te zeggen op wie je stemt.

4,9 op 10... aiiai, een buis

In de kamer zijn er 150 zetels. Die worden onder de partijen verdeeld op basis van het aantal stemmen dat ze gehaald hebben. Zo krijgt de partij met de meeste stemmen de meeste zetels. De kans dat één partij meer dan de helft van de stemmen haalt, is nagenoeg onbestaande.

Om een regering te vormen moeten partijen dus één of meerdere partners vinden om een meerderheid te vormen. In principe is het voldoende dat ze samen

de helft plus één zetel hebben. Samen vormen ze de regeringscoalitie en kiezen en verdelen ze de ministers en ministerposten onder elkaar. De overige partijen die niet in de regering zitten vormen de oppositie.

Soms hoor je mensen luid roepen dat het helemaal NIET democratisch is als één of andere partij geen deel mag uitmaken van die coalitie. Zolang een partij er niet in slaagt een absolute meerderheid in zetelaantallen te halen, is het vormen van een coalitie dus altijd zoeken naar overeenkomsten tussen verschillende partijen.

In België hebben alle burgers het recht om een partij op te richten. De vrijheid van meningsuiting beschermt ook diegene die extreme standpunten verkondigen. Het is dus perfect mogelijk om een rechts- of links-extremistische, een religieus fundamentalistische of een andere extreme partij op te richten en daarmee een goed verkiezingsresultaat te behalen.

Om de democratie en de vrije samenleving te beschermen, mag men wel extreme partijen uitsluiten uit het bestuur omdat ze tegen democratie of mensenrechten zijn, en met andere partijen een meerderheid te vormen.

Een stevig huis... met vele kamers

Het is niet voldoende om regelmatig verkiezingen te organiseren en volksvertegenwoordigers te kiezen om te kunnen spreken van een echte democratie. **Er is een rechtsstaat nodig om de hele boel recht te houden. Een hele set van wetten, spelregels en afspraken waaraan iedereen zich moet houden.** Ook politiciers.

De rechtsstaat is eigenlijk het fundament waarop het huis van de democratie is gebouwd. Democratie is dus een huis met vele kamers.

“ Democratie is een proces waarin de mensen vrij zijn om de man te kiezen die van alles de schuld gaat krijgen.

Laurence Peter, Canadees management wetenschapper (1919-1990).

Legaliteitsbeginsel

Alles wat de overheid doet, moet gebaseerd zijn op een regel of een norm. **Wetten vormen eigenlijk de grenzen waarbinnen iedereen die een rol speelt in onze maatschappij moet blijven**, van politieagenten en rechters tot loketbedienden in het gemeentehuis. Dit heet het legaliteitsbeginsel.

Rechtsgelijkheid

De wet geldt voor iedereen én iedereen moet gelijk behandeld worden. Dit is het principe van de rechtsgelijkheid. Je wilt toch niet anders behandeld worden omwille van bijvoorbeeld je levensbeschouwing of je huidskleur. Dit is ook de basis van onze anti-discriminatiewetgeving.

Rechtszekerheid

In een rechtsstaat moet er ook rechtszekerheid zijn. **Dit betekent dat de burgers en de overheid moeten weten welke regels zij moeten volgen.** In de praktijk is dat natuurlijk moeilijk. Er zijn duizenden wetten, niemand kent die allemaal vanbuiten kent. Belangrijk is dat alle wetten en besluiten openbaar gemaakt worden en dat iedereen ze kan opzoeken. Er zijn dus geen geheime regels in de rechtsstaat. De burger moet er bovendien op kunnen vertrouwen dat ook de overheid – en alle daaraan verbonden instellingen - zich aan de regels houden.

Scheiding der machten

De scheiding der machten houdt de hele fundering in balans. In een democratie heeft niet één iemand of één instituut zoals de regering of het parlement, alle macht in handen. **De politieke macht is strikt verdeeld.** Het parlement moet stemmen over de wetten (**wetgevende macht**), de regering voert alles uit (**uitvoerende macht**) en de rechters zorgen ervoor dat iedereen, zowel de burgers als de politici, zich aan de wet houden (**rechterlijke macht**). En de vrije media houdt als vierde macht een oogje in het zeil.

Deze scheiding is heel belangrijk om de burger te beschermen. Zo mag bijvoorbeeld een burgemeester niet zomaar zijn of haar familie voorrang geven in een vaccinatiecampagne. Of kan een parlamentslid niet eisen dat de rechter een vonnis aanpast omdat men niet akkoord is met de uitspraak. **Een land zonder scheiding der machten is een politiestaat of een autoritaire staat.** De overheid is daar oppermachtig zonder dat de burger daar iets tegen kan doen.

Grondwet

Een superbelangrijke pijler van een rechtsstaat is een grondwet met grondrechten. Je kent bijvoorbeeld wel de vrijheid van meningsuiting of het verbod op discriminatie. Deze zijn zo belangrijk dat ze een speciale bescherming verdienen. **Grondrechten kunnen niet zoals gewone**

wetten aangenomen en veranderd worden. Eerst moet het parlement stemmen over welke artikels ze willen wijzigen. Dan wordt het parlement ontbonden en vinden er nieuwe verkiezingen plaats. Zo krijgen de kiezers nog eens de kans om hun stem te laten horen. Dan moeten de nieuwe parlementsleden met een bijzondere meerderheid beslissen over de aanpassing van de grondwet. (2/3 van alle leden moeten aanwezig zijn en minstens 2/3 van alle leden moeten 'ja' stemmen).

Onafhankelijke rechtspraak

In een democratie is het zeer belangrijk dat rechters hun werk **onafhankelijk en onpartijdig** kunnen uitoefenen. Ze staan daarom volledig onafhankelijk van het parlement én van de regering. Wanneer de overheid vindt dat een rechter een verkeerde beslissing neemt, dan kan ze die niet ontslagen. Het parlement moet dan de wet maar aanpassen.

Een rechter moet ook onpartijdig zijn in een proces. Als de partijen vinden dat de rechter een vooroordeel heeft of een persoonlijk belang dat invloed heeft op de rechtszaak, kunnen zij om een andere rechter vragen (dat noemt 'wraking').

En ook nog...

Een maatschappelijk middenveld

In een democratie mogen er organisaties, verenigingen en clubs bestaan die mensen helpen en beschermen. Bijvoorbeeld vakbonden, beroepsverenigingen, sportclubs, koepelorganisaties in het onderwijs, cultuurverenigingen, patiëntenverenigingen of natuur- en milieuorganisaties. Dit is het 'maatschappelijk middenveld'. **Vaak staan deze organisaties tussen de overheid en de burger in.** Ze komen op voor het belang van hun groep als de overheid (voor hen) belangrijke beslissingen wil nemen.

Vrije media

In een democratie kennen we persvrijheid. Dat betekent dat journalisten van de radio, televisie, kranten en internet zelf bepalen wat ze schrijven en waarover ze berichten. Dat is belangrijk opdat iedereen eerlijke en onafhankelijke informatie krijgt over de politiek en de samenleving.

“Als er problemen zijn met de democratie, is de oplossing meer democratie.

Alexander Hamilton, Amerikaans staatsman, mede-stichter Verenigde Staten (1757-1804).

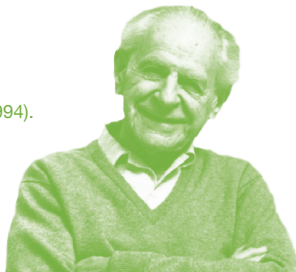
Opletten geblazen

Democratie is veel meer dan om de zoveel jaar stemmen op wie jou mag vertegenwoordigen. Het is dus ook een rechtstaat, grondrechten, een sterk middenveld en vrije media.

Niet alle mensen en politieke partijen zijn zo'n fan van de democratie of de grondrechten van burgers. Zo geloven sommigen niet in de gelijkheid van alle mensen,

“**Persoonlijk noem ik de vorm van bestuur dat zonder geweld verwijderd kan worden *democratie* en de andere *tirannie*.**

Karl Popper, Oostenrijks-Brits wetenschapsfilosoof (1902-1994).

kan men een probleem hebben met de persvrijheid of met het bestaan van een middenveld, maar evengoed met de onafhankelijkheid van rechters. Denk bijvoorbeeld ook aan het beperken van de onafhankelijkheid van openbare omroepen. Of aan het invoeren van discriminerende wetten tegen bepaalde groepen (LGBTQI, vrouwen, etnische minderheden...).

We hoeven daarvoor niet naar dictatoriale regimes te kijken. We zien dit ook binnen Europa onder de Hongaarse president Viktor Orbán en de Fratelli d'Italia in het Italië van mevrouw Meloni.

Antidemocratische partijen durven al eens misbruik maken van het recht om deel te nemen aan de verkiezingen om, eens zij mee besturen, de democratie uit te hollen. Ze roepen daarom niet ineens de dictatuur uit. Ze schaffen meestal de verkiezingen niet af, laten de oppositiepartijen bestaan en laten soms nog een beetje overleg toe... maar ze beperken wel stelselmatig de bewegingsruimte.

Zo verdwijnen geleidelijk aan de scheiding der machten en de grondrechten die ons beschermen. **Om de macht te grijpen en te behouden breken ze stap voor stap de fundamente van de democratie af.**

Vrijzinnig humanisme ...

Wadisda?

Het is duidelijk dat het verspreiden van nepnieuws, mensen tegen mekaar opzetten en twijfelen aan democratische regels niet past binnen het vrijzinnig humanisme.

- Er is de twijfel en het altijd kritisch luisteren naar wat verteld wordt: geloof niet zomaar wat anderen je graag doen geloven: denk voor jezelf, leer van anderen maar ga altijd na op welke feiten iets is gebaseerd;
- Je kan een eigen mening hebben maar je kan niet je eigen feiten uitvinden. Er bestaat niet zoiets als een 'alternative truth' (mijn eigen waarheid).
- De wetenschap is dé beste manier om onze wereld te begrijpen en te verklaren én onze kennis constant bij te schaven.
- Ook als het om heel menselijke en emotionele zaken gaat, moet je een mening bouwen op wat objectief kan bewezen worden. Harder brullen dan de anderen is geen bewijs voor wat dan ook.
- Er is geen enige, unieke universele waarheid die een dogma, wet of gedragscode kan opleggen: de mens is zijn eigen en enige zingever.

vrijheid
gelijkheid
solidariteit
zelfbeschikking
kritisch zijn
vrij onderzoek
redelijkheid
verantwoordelijkheid
verbondenheid
(ook met de natuur)
gelijkwaardigheid
verdraagzaamheid

Het vrijzinnig humanisme legt het initiatief om als samenleving vooruitgang te boeken bij elke medemens zélf.

Dat wil zeggen dat geen enkele godheid, maar evenmin een partij, een 'grote leider' of wie dan ook, zijn ideeën kan opdringen aan anderen.

“ Het denken mag zich nooit onderwerpen
noch aan een dogma
noch aan een partij
noch aan een hartstocht
noch aan een belang
noch aan een vooroordeel
noch aan om het even wat
maar uitsluitend aan de feiten zelf
want zich onderwerpen betekent
het einde van alle denken.

Henri Poincaré,
Franse wetenschapsfilosoof, wiskundige,
theoretisch natuurkundige en
ingenieur (1854-1912).

Het fundament voor het moderne
vrijzinnig humanisme is de **Verklaring
van modern humanisme** (2022).

Colofon:

Copyright ©deMens.nu

Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw - Brand Whitlocklaan 87 bus 9 -
1200 Sint-Lambrechts-Woluwe - O2 735 81 92 - info@demens.nu

Verantwoordelijke uitgever: Freddy Mortier - Henri Pirennelaan 72 -
9050 Gent

Alle rechten voorbehouden.

D/2022/3119/3

Vormgeving: ilonaberghmans@gmail.com

 +32 2 735 81 92

 info@demens.nu

 www.deMens.nu

 www.facebook.com/deMens.nu

 www.instagram.com/huisvandemens

 twitter.com/deMensnu

“ Denk voor jezelf,
zorg voor elkaar.

